

DOBRIJSKA BALADA

Leopold Suhodolčan

Mnogo sem mislila na vas, vsi naj živijo srečno
(Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih)

Obrnila se je od okna. »Hvala bogu, ni ga še,« je pomislila in pohitela v spalnico. Marko je stal sredi svoje postelje in si počasi slačil pižamo. Pogledal jo je odsotno, ko da se še zmerom ni prebudil. Zabuhel je bil v obraz. »Kako more biti vsako jutro zabuhel v obraz,« si je rekla.

»Marko, pol osmih je že,« ga je nagovorila, ne da bi ga bila pogledala, v omari je iskala zanj svežo srajco.

»Saj poznam na uro,« je rekel zaspano.

»Snoči si spet predolgo gledal televizijo,« je rekla. »Ko boš večji...«

»Ko bom večji, bom šel iz te hiše in se ne bom več vrnil...«

Držala mu je srajco in ga gledala. Zazdel se ji je tuj. »Kaj je res moj otrok?« se je vprašala, »sem mu kdaj popravila odejo, preden je zvečer zaspal, sem se ponoči kdaj zbudila in poslušala, če spi. Morebiti so mi ga ob rojstvu podtaknili? Oh, kakšna neumnica sem, s čim se trapim,« je skušala s hudomušnostjo razgnati misli, pa vendar je pravi kukavičji otrok, te oči, nos, čelo, čigavo je. In zadnje leto se je večkrat skušala spomniti, kakšen je bil, ko mu je bilo šest mesecev, eno leto, kako je shodil, ni ga dojila, drugim so ga dajali na prsi. Slekkel si je pižamo, obstal je pred njo gol do pasu, na levi strani, tik pod srcem, mu je zagledala drobno črno piko, materino znamenje. »Moj otrok je,« jo je spreletelo, srajca ji je zdrknila iz rok na posteljo.

»Poberi mi srajco in pojdi proč,« je rekel.

Pobrala jo je in mu hotela pomagati.

»Pojdi proč!«

Obrnila se je. »Nikoli ne mara, da ga gledam pri oblačenju,« je pomislila. »Zadnje leto, glej, prejšnji ponedeljek mu je bilo deset let, pa se sploh noče več slačiti in oblačiti pred mano, obrača se proč, če ga pogledam, zakriva si telo s srajco ali hlačami, ne morem verjeti, je to sramežljivost!«

Spet je stopila k oknu in se ozrla na cesto. Ni ga še bilo. Rekel ji je, da bo zgoden, zelo zgoden, še nikoli ji ni rekel, da bo tako zgoden. »Morebiti pa je medtem že prišel in je šel mimo,« jo je spreletelo, »nikoli ne čaka.« Videla je šolarje, hiteli so v šolo. Velik deček

je podstavil nogo dekletu, padla je, torba ji je zletela daleč na cesto. Medtem ko se je deklica pobirala, je deček odkorakal dalje, ne da bi se bil še ozrl. Deklica je z robcem brisala torbo. Pripodil se je avto in je močno zatrobil. Deklica je prestrašeno zbežala s ceste. Avtomobilist je odprl okence in je zakričal nanjo ter ji zažugal s pestjo. Deklica je povesila glavo in pogledovala na vse strani, ko da ne ve več, v katero smer mora dalje.

Začutila je tla pod nogami, hiša je stala navpično. Odrhala se je od okna in pogledala na štedilnik. »Kava se je preveč pogrela.« je videla. Naglo je odmaknila kozico. »Pohladiti mu jo moram,« si je rekla, drugače je ne bo hotel piti. Najbrž je sploh ne bo hotel piti. Izmisli si bo: »Danes imaš kozje mleko, nikoli ne bom pil kave s kozjim mlekom.« Pokukala je v spalnico, še zmerom se je oblačil. Videla je, da nekaj išče z očmi, a s telesom se ni premaknil. Potuhnila se je. Zaželela si je, da bi jo poklical. Poklical bi jo: »Mama, pridi!« Nenadoma si je zaželela, nenadoma ji je to veliko pomenilo.

»Pridi sem!« je tedaj zaklical. In trenutek nato je ponovil še glasneje. Ko da še zmerom čaka, da jo bo poklical tretjič, tretjič jo bo poklical: »Mama, pridi sem.« A je glasno zacepetal z nogami in zakričal: »Ti boš kriva, če bom zamudil šolo...«

Stopila je v spalnico. Ustavila se je pred njim, čutila je, kako ga sovraži, ne vidi več znamenja, srajco si je že oblekel.

»Kje so moje kavbojke? Hočem kavbojke!«

»Umazane so.«

»Hočem kavbojke.«

»Na stolu so, vzemi si jih.«

»Daj mi jih.«

»Vzemi si jih.«

»Daj mi jih! Daj mi jih!« je kričal in cepetal z nogami, v očeh se mu je nabirala popadljivost. Stol je stal le tri korake od njega. »Daj mi jih! Zakaj pa te potem imamo pri hiši...?«

Pognala se je k njemu in ga udarila. Zamajal se je ter se z roko prijel za lice. Glasno je zatulil in se z vso težo telesa vrgel na posteljo. Pograbil je blazino in jo zavihtel proti njej. Nato je zasadil glavo v odeje, se obračal po postelji ter se zvijal, ko da ga trga velika bolečina, s postelje je zmetal vso posteljnino. »Povedal bom očetu,« je vpil, »da si me tepla..., da si me hotela ubiti... Zmerom me hočeš ubiti, kadar ga ni doma...«

Pohitela je iz spalnice in treskoma zaprla vrata za sabo. Naslonila se je na kuhinjsko mizo. »Neumnica sem,« si je govorila, »otrok je še, jaz bi se morala premagati. Zdaj ne bo hotel v šolo, kaj bo počel ves

dan,« je bila v skrbeh, čeprav zanjo ni bil več določeni deček, klicala ga je Marko, bil je samo še neki deček, kličejo ga Marko, nosil je njeno znamenje, deček, ki si ga je nekoč odtrgala od telesa, nekoč davno, ne spominja se več. In potem se ji je zazdelo, da že stoji na cesti in jo čaka. A ko da se ne more premakniti od mize, z obema rokama se naslanja nanjo, miza ji rase v debelost, jutro, ki ga je že preživela, se ni nikamor odpiralo, v sobah je bilo še temačno. »Zdaj je naredil nekaj korakov nazaj po cesti,« je pomislila, »roke tišči globoko v žepe, gleda v tla in s konico čevljev išče kamenček, in ko ga najde, ga frčne daleč s ceste.«

Pogledala je na cesto, stal je spodaj, roke je tiščal globoko v žepe, gledal je v tla in s konico čevljev je iskal kamenček.

Obrnila se je. »Moj bog, pohiteti moram, naveličal se bo čakanja in bo šel mimo, tako hitro se česa naveliča.« Postavila se je pred ogledalo in si z glavnikom popravila lase, že zgodaj se je počesala. Iz torbice je vzela ličilo in napela ustnice. S prstoma si je pogladila obrvi. Potem si je oblekla spomladanski plašč. »Kaj sem vzela fotografijo?« se je spomnila in naglo odprla torbico. Ni je bilo v njej. Pozabila jo je na posteljni omarici. Zadnjič ji je bil pokazal fotografijo, na kateri je bil kot šolar prvega razreda, z veliko torbo na rami, s preveliko obleko in s prevelikimi čevlji. Glasno sta se smejala. In potem mu je obljubila, da mu bo pokazala svojo fotografijo, slikala se je, ko se je vpisala v šolo za bolniške sestre. »Strašno sem smešna na njej, na nobeni sliki nisem tako smešna, nobene nimam tako rada, moram mu jo pokazati.« Misel jo je za trenutek sprostila. Toda morala bo ponjo v spalnico, obstala je pred vrati in se odločala. »Slekla si bom plašč,« je pomislila, naj ne vidi, da sem oblečena za v mesto. »Kuja se, danes sem ga udarila,« je znova podoživela trenutek, začutila je, zapeklo ga je lice, že dolgo se ga ni dotaknila, ne spominja se, premišljeno se je premagovala, čeprav je vedela, da mu s tem korak za korakom popušča; fant je znal vsak dan bolj spretno obračati življenje v hiši v svojo korist in bila je vse bolj utrujena od boja. Naglo je odprla vrata in pohitela v spalnico. Vzela je fotografijo s posteljne omarice in pri tem neopazno pogledala v posteljo. Videla ga je, kako je ležal na trebuhu, na pol oblečen, skozi prste je oprezoval k njej. Dala je fotografijo v torbico in se vrnila v kuhinjo.

Pri vratih se je ozrla po kuhinji. »Zdaj grem nakupovat kot vsako jutro, potem se bom kmalu vrnila in jo pospravila, zmerom začnem pri štedilniku, tako sem se navadila,« se je videla, »upam, da danes ne bo po trgovinah preveč ljudi, ves dan čutiš na sebi njihove dotike,« a že ji je misel preskočila telo, zavedela se je, trenutek, v katerem se

je ozrla, je bil v resnici drugačen. Zaprla je vrata za sabo, a jih ni zaklenila. »Če bo vstal in le šel v šolo, jih bo morebiti zaklenil za sabo,« je pomislila, a najbrž jih ne bo zaklenil, zmerom pušča hišo odprto.

Ko jo je zagledal na vežnih vratih, je še frcnil kamenček s konico čevlja, pa se ji približal z rokami v žepih. Šla mu je naproti. Zazdel se ji je visok in suh kot še nikoli. »Morebiti ga delajo takega ozke kavbojke in veliki pleteni pulover,« si je rekla. Ni je pozdravil, samo pogledal jo je, ni bilo daleč do njegovega pogleda.

»Dobro jutro, Tin,« je rekla tiho.

Pogledal jo je in se nasmehnil. »Smehljaj mu zmerom podaljša usta,« je pomislila. Oči so mu lezle v sence. »Spet je šel pozno spat,« si je rekla. Počasi je izvlekel roko iz desnega žepa in jo stegnil proti njej ter odprl dlan. Rekel je:

»Ključke ...«

Zmedla se je. Res je pozabila na ključke. Vse jutro ni mislila nanje.

»Tin, pojdiva peš.«

Še zmerom je držal odprto dlan. Gledal ji je v oči. »Njegove oči so bile že drugačne,« je pomislila. Zaželela si je, da bi se nasmehnil.

»Nimam ključev ... S sabo jih je vzela.«

Počasi mu je roka padla in mu obvisela ob telesu. Molčal je. Čakala je, da ji bo kaj rekel. Lahko bi ji rekel: »Neumnica, kaj pa si potem počela vse dolgo jutro?« Trenutek nato se je obrnil in počasi stopil po cesti. Pohitela je za njim in tiho zaklicala: »Tin...!« Ni se ustavil.

»Tin... Saj jih imam...«

Ustavil se je in jo pogledal. Hip nato se je nasmehnil. Ustnice so se mu mehko podaljšale. Spet je dvignil roko in odprl dlan.

Segla je v torbico in iskala ključke. Potem mu jih je spustila v dlan. Spet se ji je nasmehnil.

Napotil se je z dolgimi koraki proti garaži. Ko da mu noga sproščeno poskakuje. Spotoma se je ozrl. Gledala ga je, kako je odpiral garažo. Ko da je ne odpira prvič, ko da jo je vsak dan, ko da je njegova in pozna vse muhe ključavnice, vstala je sredi noči, šla je po prstih v kuhinjo in mu vzela ključke iz žepa. Za sabo je zaslišala korake ... Mimo je šla učiteljica, ki je stanovala tri hiše dalje. Delala se je, ko da je ne vidi. Učiteljica je imela velika očala, že trideset let je služila na Dobrijah. V mreži za kruh je nesla šolske zvezke. Zazdelo se ji je, da pokašljuje. Pogledala je v kuhinjsko okno. »Marko se skriva za okensko zaveso in pogleduje sem na cesto, ne motim se,« si je rekla. Učiteljica je že odšla dalje. Avto se je zadenjski pomikal iz

garaže vse do ceste. Tu ga je ustavil, odprl ji je vrata. Že se je sklonila, da bi sedla, ko je videla, da je pustil vrata pri garaži odprta. Pogledala ga je, nato pa je naglo pohitela in jih zaprla. Ko je nato sedla k njemu, je rekel:

»Vrata bi sam zaprl, če bi jih hotel.«

Pritisnil je na plin, avto je zahrzal, zadnja kolesa so zagrebla v pesek, le s težavo je še zaprla vrata na svoji strani.

Naglo je vozil v mesto. Molčala sta. Ni ga vprašala, kam pelje. Ljudje so se umikali na pločnike. Poznala jih je: srečavala jih je vsako jutro, ko je šla v mesto nakupovati, a le malokoga bi lahko poklicala po imenu. Deset minut je imela do središča mesta. Zjutraj je pot prehodila z užitkom, spomladi so ceste še hladne od jutra, telefonske žice še ravne in hiše še z zimskimi robovi. Ko da so bile zdaj ceste pred njima še neprehojene, ljudje le na pol prebujeni, sanje so se jim motale po očeh. Že so se začele vračati lastovke, prejšnje jutro je videla prvo. »Glej, tudi zdaj sedi na žici, ki visi čez cesto, in je še zmerom sama,« je pomislila. Avto je naglo švignil mimo. Tu in tam se je kdo ustavil in pogledal za njima. »Prekletu, kaj pa je danes z Belšakom, da tako divja,« se najbrž sprašuje, ji je prišlo na misel. Prepoznal je avto, skimuje z glavo. Pogledala ga je. Sedel je mirno, ko da so ceste neskončno široke in ni mogoče nikamor zadeti. Na njegovem obrazu se je risalo zadovoljstvo. »Pravzaprav mu je ime Martin,« je pomislila in se nasmehnila, ko da je njegovo zadovoljstvo prešlo še nanjo, a njegovi tovariši ga kličejo zmerom in povsod samo Tin, in nikoli ga ni mogla poklicati drugače. Ni ga vprašala, če mu je to bolj všeč, najbrž ji sploh ne bi odgovoril, na veliko vprašanj ji ni odgovoril.

Na križišču je nekoliko zmanjšal hitrost. Skrčila se je, bilo ji je, ko da so se je tenko dotaknile ploskve telesa, spoznala je, ni zmanjšal hitrosti zaradi križišča. Zagledal je tovariša. »Kličejo ga Cic,« je pomislila. Pomahal mu je. Cic je pogledal v avto, lovil ga je z očmi, ko da prvi hip ni prepoznal šoferja, šele ko sta bila mimo, je zamahnil z roko in naredil nekaj poskočnih korakov za njima. Tin pa je vozil dalje, ni se več ozrl, le tiho se je smehljal v rdečkasto brado.

Cesta pred njima se je s hitrostjo ožila, spreminjala se je v dolgo sulico, čez noč je visela na njej nizka megla, naposled sta drsela po njenem najsvetlejšem robu, ko da sploh ne premika več volana, vsak zase sta gledala v daljini, koničasti vrh ceste in molčala. Roke si je položila v naročje, počasi so se ji razlezele v neobčutenost.

Vztrajno, a vse močneje je upogibal desno nogo na ročico za plin, drevesa, vzpetine, okna so kot natrgane lise letela mimo. »Priznam,

Belšak je dobro krmil svoj avto,« je pomislil, »znan mu je ob pravem času očistiti nos in zobe, prehitel je traktor, ki je ropotal s plugi. Stirling Moos je mojster za ovinke, ceste z ravniciami so smešne, po ves dan ti ležijo pod avtom s svojimi iztegnjenimi trebuh, narediti bi bilo treba reportažo o tem v lokalnem časniku. Njena noga je upognjena v kolenu; ko sem ji prvič stisnil koleno, je zaječala kot mlada, na pol pečena kuharica.« Srečaval jo je v trgovini, pri trafiki, na ulici, stopil je za njo. »Zmerom je nosila oči na vratu, ne najdeš jih, kadar jo poljubljaš. Jarkov ob cesti že dolgo niso očistili, cestarjem gnijejo noge, avtomobilisti jim pomahamo skozi debele šipe, smehljajo se skozi debele šipe.« Prihajal je k njej, kadar je bil Belšak na službenem potovanju. »Na službenih potovanjih dobivajo debele zadnjice. Stirling Moos bi bil že zdavnaj zdrobil tole ročico za plin, z nogo potem žgečkamo cesto.« Prihajala je k njemu v sobico pod kletjo. »To je živa mrtvašnica,« je vsakokrat pomislila, vem, v strahu so se ji obračale oči, in medlela je v tem strahu. »To je topla, prazna, razmetana mrtvašnica,« je drgetala, ko jo je slačil, onkraj suhega okna rasejo vrtnice, mesec čepi vsak večer na njih, nad posteljo slike iz Teteja in Tovariša, Marlinka in Collins in Lorenka z odprtimi prsmi, te hišice ob cesti, stegneš roko skozi okno avta in jih odtrgaš, glavnice belim kresnicam.

»Marija ...«

Sunkoma ga je pogledala. Čakala je, kaj ji bo rekel. In potem je čakala še dolgo. Minila je večnost. A je gledal predse in je molčal. Začela je dvomiti. »Morebiti me sploh ni poklical,« je pomislila, »slišala sem njegov klic že včeraj ali predvčerajšnjim.« In hip nato si je rekla: »Poklical me je in zdaj govori z mano. Saj ga slišim. Razlaga mi, kam se peljeva. Pravzaprav sam ne ve, kam. Kar tako drviva po cesti iz mesta. Od daleč se hoče ozreti na mesto. Od daleč bo precenil, kaj lahko stori z njim. Od daleč bo bolj natanko videl njegovo velikost. Če stojijo hiše na strehah, kot se spodobi. Če so si mestni očetje že oblekli pomladne plašče. Če so si njihove žene že kupile nove klobuke.« Ni se premaknila na sedežu, kadar je prehiteval na nepreglednem delu ceste. Bilo ji je, ko da sta se pognala skozi tovornjak s prikolico ali skozi voz sena, prav imenitno zdrviš skozi voz mehkega lanskega sena. Jata lastovk leti sem od gozda, zagledala jih je in nekoliko sklonila glavo pod zgornji rob šipe, v letu so se za trenutek spremenile v eno samo, potem pa se spet razpršile v prvi pomladni prah. Spomnila se je slike, ki jo je nosila v torbici. »Smešna sem na njej, s kitkami sem še, a zdaj mu je ne morem kazati, med vožnjo ne, nespametna sem.«

Cesta se je zapodila v gozd. Sredi gozda je naglo zavrl in zapeljal na parkirni prostor pred leseno kavarnico; okrog nje je stalo še nekaj letnih hišic. Ni slišala, kdaj je utihnil motor. Obsedela sta na sedežih in Tin je spustil roke z volana. Desnica mu je padla na njeno roko, počasi je drsela z nje, ko da je priletela z visoke smreke, ki je rasla ob avtu, nato pa se v sunku dvignila, stisnil ji je prste, topel, dišeči hlad smreke ji je napolnil kri, čutila je, kako ji prsti rasejo s toploto v telo.

»Za poljub si še premrzla,« je rekel in ji spustil roko pa odprl vrata. Že je stal pred avtom, treskoma je zaloputnil vrata. Videla ga je, kako je šel z rokami v žepih proti kavarnici, hodil je, ko da je pravkar »zlezel s konja po dolgi, divji ježi.« Ne vem, zakaj mi je tako rekel,« je pomislila, »zmerom mi reče nekaj kar tako.« Stopila je iz avta.

Pila sta kavo v kavarnici. Natararica s preveliko belo kapico je za njunima hrbtoma slonela na točilni mizici in oprezovala k njima, šepetala je s točajko. Marija je gledala v svojo skodelico. »Zakaj to počnem?« se je vprašala, »povešam oči kot sedemnajstletnica. Zjutraj, ko sem ga čakala pri oknu, sem si govorila, da mi bo vseeno, če bo kje natararica šepetala s točajko. Pozna me,« se je domislila, »večkrat sva se tu ustavila z Janezom. Najmanj petnajst let je mlajši od nje,« šepeta natararica, »slišim jo in z moževim avtom sta se pripeljala, poznam ga, kaj pa naj počne drugega, doma ji je dolgčas, mož je venomer na službenih potovanjih ali pa na lovu, in najbrž imata premalo otrok.«

Videla ga je, kako je s svojimi dolgimi, belimi prsti težkal skodelico, ko da je nekje našel krhko jajce, obračal jo je, da se je usedek v njej spreminjal iz rože v ptičji drekec in iz ptičjega drekca v zvezde. »Nosnice se mu vse širše odpirajo,« je pomislila, »občudujem ga takega, premika jih konjska sapa.« Zbala se je.

In v tistem trenutku je sunil skodelico čez glavo, priletela je na točilno mizico in se razpočila, natararica in točajka sta splašeno zakričali. Tin pa je mirno obsedel in ni premaknil glave, ko da so se mu prsti že navadili na skodelico, ki je ni bilo več. Natararica je začela brez besed zbirati črepinje. Bila je vesela, kako se je premagala, ni se premaknila na stolu, zadrževala se je, da ni stegnila roke in mu stisnila prste. »Tin, najlepše od vseh mečeš skodelice,« bi mu rekla, »lahko bi me udaril po roki.« Potem se je domislila in vzela iz torbice pettisočake. Previdno je spet zaprla torbico in jih začela pod dlanjo potiskati po mizi proti njemu. Bala se je, da bi ji denar vrgel v obraz. Tin pa je brez besed vzel bankovce in jih stisnil v pesti.

»Kaj se sprenevedaš,« je rekel, »ni ne moj in ne tvoj denar. Država plačuje z njim tvojega moža.«

Zatem je vstal in stopil k točilni mizi.

»Skodelico zaračunajte dvojno,« je rekel.

Počakala ga je pri vratih. Ko je opravil, je prišel k njej in jo za roko odpeljal iz kavarnice; njuna bližina je dišala od tople kave.

Popeljal jo je mimo avta po stezi med hišicami. Smreke so bile visoke. V bližini se je premaknil grm, morebiti se je zbudila ptica. Vse ptice so bele, ko se zbudijo. Lisa dopoldanskega sonca je po drevesu lezla v zemljo. Drevo z dopoldanskim soncem zgubi svoje popoldanske veje.

»Tin,« je rekla.

In potem se je bala, da bi se ji odzval. Ni želela, da bi jo vprašal, zakaj ga je poklicala. Kar tako ga je poklicala. Najlepše ji je bilo, kadar ga je lahko poklicala kar tako. Od njega se je tega navadila. Veliko ji je pomenilo, če mu je lahko kaj naskrivaj vzela.

Bila sta že daleč v gozdu. Ni bilo več prave poti. Iz zemlje je puhtel zadnji zimski mraz. Živali so prihajale. Nenadoma jo je spustil in jo prehitel. Hodila je nekaj korakov za njim, iskala je njegove stopinje. Ustavil se je na robu gozda, globoko pod njim je lezla reka, butala je v gluho širino. Onkraj reke je padalo nebo, v njem so se ostreje zarisali robovi njegove postave; ni bil lepotec, od strani se mu je nos povešal v grdo stopnico, lasje so mu rasli v vrat in mimo ušes, da se mu je obraz močno zmanjšal. Pristopila je k njemu, zdaj je bilo med njima prostora le še za pomladno senco drevesa. Čutila je, kako se je začela senca naglo topiti, obrnil se je k njej, jo ujel za pas in se ji zagrizel v ustnice. Zmerom je čutila v njegovih kretnjah, v njegovih sunkih telesa napadalnost, ostrino dejanja, nekaj, kar ni poznalo ugovora, kar tepta vse ugovore; kar je doživljala ob možu, kar je ob njem zasovražila, je ob Tinu odkrivala v drugačni obliki, to jo je pri njem privlačevalo, brezumno se je navezala nanj. Upognil jo je in ji z obrazom drsel v vrat. Potem se je prelomila, omahnila bi, da je ni ujel z rokami, pa jo počasi spuščal na tla. Gozdna trava je spomladi strupena, lezla ji je v telo, začutila jo je med nogami. Dvignila se je na roke. Iz oči so mu gledale suličaste smreke, ustnice so se mu ovlažile, teža njegovega telesa je plahnela. Čutila je, da bi se mu rada vdala, njegova roka je bila topla, dražila je. Torbica se ji je odprla, fotografija je zdrsnila iz nje, obležala je v travi, leži v travi drobna deklica s kitkami, smehlja se; zazdelo se ji je, da je za njo počila veja, da so zašušтели plitvi koraki, a smreke imajo visoke korake, natararica stoji za njima in točajka, šepetata si, v rokah

držita vsaka svojo veliko, strupeno travo, blagoslavljata z njo reko, gozd, njiju, sunkoma se je skrčila in planila pokonci. Obsedel je na tleh, z rokami si je objel kolena. Gozd je bil visok in tih, hišice so bile daleč. Pogledala ga je, ustnice so se mu zožile, nemo se je pripogibal z zgornjim delom telesa, oči so mu štrlele iz čela, ob njem je klečala drobna deklica s kitkami, popravljala si je krilo, ni se zmenil zanjo, sklonila se je in pobrala fotografijo ter jo dala v torbico. Nato je na kolenih pridrsala k njemu in mu položila glavo k nogam. Ni se premaknil. Ko mu je potisnila roko za srajco, ji je roko sunil od sebe. Začutila je, da se je tisti trenutek odločil.

Odrinil se je z rokami od tal, se nekoliko nagnil čez rob gozda in pogledal v široko reko, ko da se jima je struga približala, skozi visoki rob jima je spodjedala noge, smreke so se prekopicemale v njej, skozi dno reke so segale s svojimi vrhovi do drugih vrhov. Nato se je obrnil in naglo odšel nazaj proti kavarnici; hitela je za njim.

Ko sta sedla v avto, je še hip počakal. Preden je prižgal motor, je rekel: »Preklete, kako se še bojiš tega lepega, velikega sveta!«

Zapeljal je na cesto, zavila sta nazaj proti Dobrijam.

»Mesto me čaka,« je pomislil, »moje je, ne uide mi več, hiše v njem se obračajo, kamor se obrne petelin na strehi, vode pritečejo iz pip, ki jih odprejo z zobmi.« Čutil je, da se pelje vanj od daleč; ni več mislil na to, da se mu ni vdala. »Vem, mesto se mi z njo upira,« je pomislil, »vse poskuša, da bi mi zavilo vrat že na začetku pohoda; ni kriva!« Bil je zadovoljen, da sedi ob njem. »Brez pomena bi bilo, če bi šel v mesto sam, človek sam sebi nič ne pomeni, imeti mora koga, da se z njim uresniči, drugače je vsaka pot predolga in vsako mesto predaleč. Ej, če bi se mi posrečilo, da bi potegnil avto v zvonik mestne cerkve,« je pomislil, »kakor so Butalci svojega vola, da bi ga obesil za vrat, jezik bi mu pogledal iz gobca in bi ga kazal Dobrijčanom.« Prej je bil v drugih mestih, majhnega otroka so ga pošiljali iz mesta v mesto, oče je hodil za službami in po bolnišnicah pa po krčmah; in ko je umrl, so ga poslali na Dobrije. Tu je bil rojen, so rekli, mesto je dolžno, da poskrbi zanj. Ko se je pripeljal z vlakom v mesto in se je prijavil na mestni občini, so ga gledali, ko da jim je požrl mlade, mačka je švignila čez cesto, bila je črna, hudič naj jo sevre, kje se je vzela, dopoldne črne mačke še spijo.

Vozil je naglo, ni pustil, da bi se bil avto za trenutek oddahnil. »Predivje vozi,« je pomislila, »in vem, še šoferskega izpita nima, policaji nama bojo postavili nogo.« A je spet pregnala strah, ki jo je za hip spreletel. Pogledala je Tina, ko da z nosom reže šipo; brez kapljice krvi, sproščeno je spustila glavo na naslanjač in zaprla oči.

Sama ni vedela, kdaj sta se pripeljala v mesto. Zdelo se ji je, da je le za trenutek zaprla oči. Zmanjšal je hitrost in zapeljal na ploščad pred železarno. Krasil jo je ribnik iz zlate dobe dobrijske zgodovine in ribice so skakljale v njem. Zdaj je vozil počasi in kdaj pa kdaj zahupal, vsakokrat je vztrepetala, Tin pa se je smehljajal. Videla je, kako so prihajali na okna upravnega poslopja in ugibali, kdo sedi v avtu. Že je hotela dvigniti roko, ko da si popravlja lase, a si je rekla, to bi pomenilo: »Bojim se, da bi me prepoznali. Slišim jih, kako si šepetajo. Saj to je Belšakov avto, žena sedi v njem in seveda Tin, njen ljubček, pri belem dnevu, on je na službenem potovanju, ona pa s svojim ljubčkom v njegovem avtu.« Upravno poslopje se spreminja v mravljišče, mravlje s krili frčijo iz dimnikov. Tin je odprl okno na svoji strani, roko je stegnil iz avta, ko da maha ljudem in se smehlja, kraljevič potuje po svoji deželi; že je znova pognal hitreje in trenutek nato glasno zavrl za petami moža, ki je prišel iz upravnega poslopja s kupom aktov. Mož se je prestrašil, akti so mu padli na tla, Tin se je glasno zasmeljal in zapeljal mimo njega. Videla ga je, kako je mož krilil z rokami, potem pa jih je povetil in široko odprl oči, »Svalček je,« je pomislila, »Janezov namestnik v nabavnem oddelku.«

Zapeljal je skozi križišče in pomahal prometniku, ki je stal na pločniku; prijateljsko mu je odzdravil. »Navadil se je na Belšakov avto,« je pomislil Tin, »šele jutri se bo spomnil, da me danes ni prepoznal v njem.« Nato je nadaljeval vožnjo po glavni ulici. Ni se ozrl k njej, a je vedel, da sedi tiho in zgubljeno gleda v ulico. »Pometajo jo, lahko je zadovoljna, za njo je prvo srečanje z mestom, zmerom je najtežji prvi korak, mehka je.« Čutil je to v sedežu, tudi njemu je veliko pomenilo, da sta že bila v mestu, bal se je, da bo ob prvem srečanju z mestom zlezla vase, lahko bi jo samo še odpeljal domov in se ne bi nikoli več vrnil k njej, zdaj pa se bo peljala z njim v zadnjo ulico mesta.

Po levem pločniku je stopal Majer. »Zmerom gre po sredini pločnika, nihče mu ne more ničesar očitati,« je pomislil, »le nog ne more nikoli spraviti na pločnik, he, noge se mu vlečejo vse do sredine ceste, pol leta je delal pri mestnem podjetju Kanal.« Majer je bil njegov mojster. »Poskusimo z njim še tu,« so rekli. »A tudi tu ne bo zdržal dolgo, boste videli, meščani, bilo je vnaprej sklenjeno, da se me bojo znebili,« je spoznal, »mesto si bo opralo roke, Majer ni črnil dobre besede zame, le na tihem, na samem me je pohvalil, da dobro delam, nikjer nobene zamere, če so že drugi rekli, da ne bo šlo z mano.« Pol leta se je kot neumen phal pri Kanalu. »Moram zmagati,« si je govoril, a je bil še fant z rožasto kožico. »Ej, gospod Majer, zmerom lepo po

sredini, malo je treba povoziti dolge noge!« Majer je zadnji trenutek odskočil, ko je zavozil k njemu na pločnik. Z belim obrazom je obvisel na zidu, oči pa so mu prebile streho hiše, jih je videl. Od tam je pogledal za njim, prepoznal ga je, poklical bo prometnika, Tin pa se je glasno smejal.

»Tin, kaj počneš?!« je rekla in ga pogledala.

Ni se ozrl k njej, a se ni več smejal, ko je dejal: »Baraba je, kdor ne povози dolgih nog...«

Ni razumela njegovega odgovora, bila je vajena njegovih besed, le tu in tam katera, drugače pa je molčal, nikoli se jih ni bala, počasi jih je začela jemati kot kratke piske daljne lokomotive. Čutiš, da je zapiskala, a ne veš kaj, kot padec vode, v padcu te zanese z njo, a ne veš, kam, kot rezget vpreženega konja ali lajež lisice v visokem gozdu, naredi v tebi zarezo, smrtna je, a ne veš, od katere ure. Kmalu je opustila željo, da bi si njegove besede razlagala, in se navadila njegove redkobesednosti. Blaženi vonj molka! Ljudje, ki jih je srečavala na ulici, v trgovinah, pri mesarju, so venomer žlobudrali, mož ji je bral naglas iz časnikov in ji članek razlagal s svojimi pripombami, ob sobotah so prihajali lovci, dolgo v noč so govorili mrtvi zajci in jerebice in lisice. Marko je sedel ob televizorju do poznega večera, ni ga spravila spat, do kraja mu je odvil glas. Bili so trenutki, ko se je do omotice predajala Tinovemu razrezanemu molku, imel je tisoč ust, v očeh, na čelu, v kretnji roke, glave, po vsem telesu, v cesti, v oblaku, v besedi.

Spet se je razlezla v sedež, ostala je mirna, ko je vozil iz ene ulice v drugo. Dobrije so bile mesto, ki je šele začelo rasti, korak, dva pa si bil z enega konca na drugem, stare hiše so se mešale z novimi, na eni strani glavne ulice prodajalne podjetja Merkur, na drugi strani prodajalne podjetja Novi-Merkur. Rada je hodila po mestu in je mislila na mesto, ki ga je kot otrok spoznala v svojih sanjah, ulice in uličice, prodajalne in prodajalnice, cvetličarne, slaščičarne. Debeli slaščičar z brki turškega kralja seka turški med in toči medico. V točilnici vleče muzikant harmoniko in fantje pojo: 'Tam za turškim gričem, tam je dost fantičev, ki se za nas vojskujejo...' Gledališče je majhno kot kletka za papigo, igralci stojijo drug drugemu na dlani; ko odprejo usta, se jim besede spreminjajo v peteline s piščalko, v nogavico, ki sega kraljični do pasu, v ogledalo s sedmimi pentljami. Desetletno dekle je prišla v mesto in potem se je bala, ko ji je mesto kopnelo kot spomladanski sneg, neusmiljeno. Tiščala si je oči, mižala je, ko je hodila po ulicah, a njeno mesto je kopnelo, iz njega pa je raslo drugo, hiše niso imele imen, ulice so si postavljale

vsak dan bolj podobne. Današnja je bila že bolj podobna včerajšnji, in ko se je poročila z Belšakom, se je začela pozdravljati z novimi znanci. Zdelo se ji je, da jih je imela zmerom več; ko so jo pozdravljali na ulici, so mislili na ugled njenega moža, smehljali so se ji, a njihov smehljaj je imel svoj vršiček v smehljaju njenega moža. Stopila je v gornje ulice mesta in njeno mesto je skopnelo do kraja, le tu in tam je še za hip ujela plaho liso hiše iz prejšnjega mesta, ohranila se je v kotičkih, ki ljudem niso bili tako na očeh, bili so redki trenutki, ko so se ji še pokazali.

Zavil je na cesto proti stanovanjskemu naselju, ki so ga zgradili na peščeni vzpetini. Vozil je počasneje, videla ga je, smehljaj se je. »Bogve, iz katerega dne je ta njegov smehljaj,« je pomislila, morebiti je celo iz dneva, ki se bo začel sredi prihodnjega poletja. Zelo se je veselila poletja. A prej bo še pomlad.

Že sta bila pri prvih stolpnica. Stale so kot visoke kocke, razmetane igračke, ki jih je otrok pozabil pospraviti. Travne gredice pred njimi so bile še puste in mrzle. Sredi njih je stala tabla, ki ji je zima zlizala napis: Prosimo, ne trgajte rož. In blizu nje: Prosimo, ne hodite po travi.

Zdajci je zavrl. Nekoliko pred njima sta pohitela čez cesto fant in dekle. Nista pogledala na levo in ne na desno, nekaj trenutkov nato sta zginila v tretji stolpnici. Tin je odprl plin in zapeljal na majhno dvorišče pred stolpnico. Ugasnil je motor in rekel, ne da bi jo bil pogledal: »Počakaj...« Nato je zaloputnil vrata in pohitel v vežo stolpnice.

V pritličju se je prislonil k dvigalu in počakal, da je pristalo. Odprla so se vrata, izstopila je ženska z debelimi očali. Pritajeno je vzkliknila, ko ga je zagledala tik pri vratih. Tin pa je položil prst na usta, videl je, kako so se ji težke prsi v strahu dvigale, zatem pa hudomušno dejal: »Nič se ne bojte, gospa, naočark ne jem...« Skočil je v dvigalo in zaprl vrata. Pritisnil na gumb, dvignil ga je prijeten sunek. »Upam, da se to dvigalo tudi ustavlja,« je pomislil.

Dvigalo je obstalo v petem nadstropju; začutil je divji in prijeten občutek nečesa, kar se nepreklicno ustavi. »Smešno je to,« je pomislil, »vse se nekega dne ustavi, plaz nad mestom, vlak, ptica dvigalo, človek.« Odprl je vrata. Na hodniku je čakala na dvigalo visoka, suha ženska. »Učiteljica je, dve leti me je učila,« je pomislil, komaj je stopila v razred, je rekla: »Martin, v kot!« Držala se je načela, da zlu ne smemo dati niti najmanjše možnosti, da postane zlo. Pogledala sta se, ni se ji odmaknil od vrat, roko je naslonil na podboj, nasmeh se mu je komaj vidno zavihal. »Počakati moram, da me pre-

pozna,« si je rekel. Učiteljica je povesila pogled, hotela se je zriniti v dvigalo, ko je sunkoma obrnil glavo, in ga spet pogledala. Prepoznala me je, je čutil, zdaj ji lahko rečem: »Gospa Šehova, ne hodite v dvigalo. Šlo bo do pekla...«

In potem se je oddaljil po veži. Z rokami v žepu je obstal pred vrati v stanovanje. Narahlo je zasukal glavo in pogledal k dvigalu. Videl je, da je učiteljica že stopila v dvigalo, a še ni povsem zaprla vrat. Dvigalo je stalo in se ni premaknilo, narahlo se je zibalo v otroški igri, pekel, vice, nebesa, ko so se vrata spet odprla; iz dvigala je planila učiteljica ter pohitela navzdol po stopnicah. Tin se je začel naglas smejati: »Hoho, učiteljice se bojijo pekla, hoho...« Na njegov smeh so se odprla vrata nasprotnega stanovanja, siva, sključena ženska je pokukala skozi priprta vrata, preplašeno je obračala oči. »Vraga, kaj stanujejo v tej stolpnici same ženske,« se je vprašal, »na svetu je preveč žensk, preveč debelih moških, preveč suhih žensk, zato ga bo vzel hudič. Kar sredi glavne ulice ti že ležijo, kadar potegne južni veter!« zasmel se je še glasneje, ženska s sivo glavo je počasi zaprla vrata, trenutek nato je vrgla oko skozi linico na vratih.

Pritisnil je na zvonec. V stanovanju se ni nič premaknilo. Stavim, da sta šla v stanovanje,« si je rekel, »sredi belega dne nimata druge izbire.« Vnovič je pozvonil. Zaslišal je rahle korake, pripravil se je k steni. »Ne sme me videti skozi linico,« si je rekel, »ne bo mi odprla.« Koraki so znova utihnili. Pozvonil je. Potem je zaškrtal ključ, vrata so se na pol odprla. Planil je iz skrivališča in potisnil nogo med vrata. Dekle je pritajeno kriknilo: »Tin!« Zaprl je vrata za sabo in jih zaklenil, ključ pa si je spustil v žep. Dekle je steklo po hodniku in zavpilo: »Milan, pazi se!«

Tin se je sprehodil po hodniku. »Saj sem kot cenilec stanovanja,« je pomislil, »samo aktovka mi manjka.« Nato je zavil v dnevno sobo. »Še zmerom je stala kot nekoč,« se je nasmehnil, kavč visi na steni, mize in stoli molijo noge v strop, slike so oblepljene s slaščicami in zavese na oknih so rožnate. Po sredi sobe je velika perzijska preproga, cel Bagdad lahko pokrijejo z njo. Videl je Milana, sedel je na kavču, opiral se je na roke, hotel se je dvigniti, ko je vstopil.

»Kar sedi, Milan, stati tako ne znaš,« je rekel Tin.

Milan se je nakremžil, v zadregi je obvisel nad kavčem, da ni ne stal in ne sedel.

»Beba, ne tekaj sem in tja,« je rekel Tin dekletu, »do Rima je še daleč.«

Beba pa se ni ustavila, preplašeno je tekala po robu preproge. presedala se je z enega vrha sobe na drugega. Zvedel je, pred dnevi

je nastopila svojo prvo službo v knjigovodstvu Kanala. Oče je delal v knjigovodstvu, a zdaj pojde v pokoj, čakalo jo je njegovo mesto.

Tin je naredil korak proti Milanu in rekel:

»Tudi jaz sem nekoč sedel na temu kavču, veš. In potem se ti Beba sama od sebe spusti na kolena...«

»Tin,« je zajavkala.

Fant se je dvignil, a trenutek nato znova sedel, gledal je Tina. »Kužek te pogleda tako,« je pomislil Tin, »kadar mu odsekajo rep in ga vržejo čez hrib.« Beba je bila njegovo dekle in Milan je bil njegov prijatelj, skupaj sta se potepala po mestu. Beba mu je venomer visela na roki, klicala ga je: »Tin, Tin, Tin!« in trmoglavila očetu, ko ji je govoril: »Z njim se potepaš?! Kaj ne vidiš, da nima drugega ko kavbojke na riti...« In Milanova mati je letala za njimi, hodila je ponj v kavarno, ga lovila na ulici. »Kaj vse matere letajo za svojimi sinovi do zadnje kavarnice na koncu sveta?« se je spraševal. »Moja mati leži na kraju sveta, mrtva, kako bi letala za mano!« Potem so nekega dne sklenili in so iz časnikov izrezali Titov govor o skromnosti državljanov in izrezane besede neopazno nalepili na vrata mestnih veljakov. Še tisti dan so spravili na noge mestno policijo. Vse njihovo iskanje bi bilo zaman, da ni Milanov oče našel v sinovih hlačah košček razrezanega časnika.

Tin je prijel veliko kristalno vazo, ki je stala na mizi, in se začel igrati z njo, lahkočno, ko da ima med prsti stolpnico z dvigalom vred. Beba je v strahu zakrnila z rokami.

»Razbil jo boš... Kaj bo rekla mama...«

»O, mama bo zadovoljna z vama,« je rekel Tin. »In kupili boste drugo.«

Nato je stopil z vazo k Milanu in mu jo postavil na glavo. Milan jo je hotel uloviti z roko, a mu Tin ni pustil.

»Ne premikaj se... Padla bo na tla, za gotovo,« je rekel. Beba, ne hodi k nama...«

Milan je nepremično obsedel na kavču, zrl je vanj z velikimi očmi, široka vaza mu je stala na glavi, svetloba sobe se je lomila v njej.

»Tako kronamo barabo,« je rekel Tin. »Ko je oče našel pri tebi časnik, si se podelal v hlače. In tvoj oče je nato uredil tako, da sem ostal edini krivec jaz.«

»Saj... saj... saj,« je brbljal Milan.

»Oh, vaza, bojim se,« je rekla Beba.

Tin se mu je približal z obrazom. »Kaj je že dolgo tega, ko sva si drug drugemu podarila kožo z lic,« je pomislil.

»Medtem ko sem sedel v poboljševalnem zavodu, sta se mi spri-
dila... Moj prijatelj je šel spat z mojo prijateljico in tako srečna še
danes spita skupaj...«

»Ti... ti...!« je zasopel Milan in se premaknil, vaza je padla na
tla in se razletela.

Beba si je zakrila oči.

»Ne delaj tragedije, kupili boste drugo... Vse lahko kupite. In
tako usrano vazo je najlaže kupiti.«

Milan je pogledoval v vazo, ki je ni bilo več, hip nato pa v Bebo.
Tin se je prvi premaknil in stopil po sobi, pod čevljem se mu je
zdrobila črepinja.

Ustavil se je sredi velike preproge, sklenil je roke na prsih. »Bo-
gati arabski šejki oblačijo najslabše kavbojske hlače,« se je smehljajal.

»Glejta, stojim sredi Bagdada... Od tu bom prihajal k vama
vsak dan, vsako noč, ko bosta legla... Mogoče se bom kdaj pripeljal
s čudežno preprogo. Potem bo lepše za vaju.«

Krenil je proti vratom in se še enkrat ozrl k njima, Beba je še
zmerom otroško okrogla v telo in v obraz, oči ima modre ko plavica
v pšenici; ponovil je:

»Prihajal bom k vama vsak dan... iz Bagdada!«

Pogledala je bila za njim, ko je odšel v stolpnico, a ni premaknila
niti roke, in to ji je pomenilo dobro znamenje. Skušala se je spomniti,
če pozna fanta in dekle, ki sta pred Tinom zginila v hišo, zdelo se ji
je, srečavala ju je v mestu, vendar je kmalu opustila misel, da bi
tekala za njima po spominu, če je Tin sploh šel zaradi njiju v stolp-
nico, morebiti ima kak drug opravke. Začutila je, kako se je odlepila
od sedeža, tesnoba v avtu jo je obrnila na glavo, a ni dobila vrto-
glavice, zaželela si je, da bi doživljala svoje telo, ko da je njegovo,
vesela je bila, da prevzema njegove kretnje, njegovo hojo, sedenje,
govorico. Sama sebi je pomenila le še prisposodobno nje, ki so jo poznali
v mestu, na ulicah, pri domačih zabavah, na novoletnem plesu v ka-
varni, na sprejemih pri mestnih veljakih. Kot kuščar spomladi je lezla
iz te svoje prisposdobe. »Moj lev naj hodi še dolgo po mestu,« je po-
mislila, »spreminja naj barve, to imajo ljudje radi, naj na ulicah
trkajo vame, naj stopajo na mojo levo, rekli bojo: 'Glejte, to je naša
ugledna meščanka, spridila se je z navadnim smrkavim huliganom,
a nam je pustila samo to svojo posušeno kožo, zgubljenka, zmešalo
se ji je, ne more biti drugega,' Janez bo hodil v službo po stranskih
ulicah.«

Videla jih je, kako hodijo mimo avta in se ozirajo v okna. »Ne
smem premakniti glave, da me ne bi prepoznali.« je pomislila, »in jaz

nisem več tista, ki sem bila zjutraj, in zvečer ne bom več tista, ki sem zdaj. Tudi zdravnika Maška vidim, mimo gre, najbrž hiti k bolniku na dom, še zmerom je pokončen, kot je bil pred desetimi leti, ko sem še delala pri njem kot instrumentarka; ko je zjutraj prišel v ordinacijo, je bil dober in prijazen z mano, zmerom je najprej povedal šalo dneva in pri tem pil svojo črno kavo, ki sem mu jo že pripravila. Ko sem se poročila, sem morala pustiti službo in znance. ‚Zato sem se oženil, da bom imel ženo doma,‘ je rekel, in izbral mi je nove znance. Vedela sem, pogrešala bom zdravnika Maška in njegovo vsakodnevno šalo, in imela sem rada svoj poklic. Nikoli ne bom pozabila let, ko sem se šolala. Glej, ko se Tin vrne, mu pokažem fotografijo, nasmehnil se bo mojim smešnim kitkam. ‚Zato sem se oženil, da mi bo žena šivala in kuhala,‘ je rekel. Od jutra do večera, vsak dan, bil je podpredsednik mestne skupščine, na zborovanjih je govoril o enakopravnosti žensk, a doma vsak dan. ‚Zato sem se oženil!‘ In ko je prišel otrok, vsak dan, od prvega dne sem ga jaz samo hranila in mu prala, vzgajal pa ga je po svoje. »Nimaš prav nobenega posluha za vzgojo,« je govoril. Ponoči sem tipala za njegovo glavico, ki je tekala po širokem travniku, božala sem ga po obrazu, ki mu je ležal pod jablano na najvišjem sončnem hribu, lovila sem se z njim po najbolj belem oblaku, a podnevi, vsak dan, v nobeno družbo me ni več pustil. Še prej sem nekoč nastopila kot zdravnica na odru. Prišla sem mlada in lepa zdravnica iz velikega mesta in sem ozdravila dekle, to pa se je nato poročilo z najlepšim fantom v vasi, čeprav je bil fant do ušes zaljubljen vame, a jaz sem se velikodušno, a s trpkim nasmehom umaknila nazaj v mesto. Vsak dan je poudarjal: »Nikamor ne boš hodila, otrok bo brez pravega reda in gotovo bomo ostajali brez večerje. Ponoči pa sem bila zdravnica, hodila sem iz vasi do vasi, vsako noč sem bila lepša in vsako jutro starejša, ozdravljala sem slepce in gluhe in hrome, vsi so se hoteli oženiti z mano, a jaz sem s trpkim nasmehom zavračala njihove ponudbe. »Želim živeti za vse ljudi,« sem jim govorila, ko so bile zvezde najbolj bele in oblaki najtanjši, a podnevi sem bila zmerom bolj sama, vsak dan.

S hitrimi koraki je prišel iz stolpnice, se približal in odprl avto. Preden sta se odpeljala, je rekel:

»Že sto let nisem toliko govoril... In spet sto let ne bom...«

»Nisem te slišala,« je rekla.

Zapeljal je naprej mimo stolpnic, pri zadnji se je ulica upognila na levo. Zdaj sta zdrvela po ravni ulici, ki je sekala naselje na dvoje, večja polovica je bila bliže soncu; v gruči otrok je prepoznala Marka. »Ni šel v šolo,« si je rekla, »a bo že Janez jutri telefoniral učiteljici.«

Na žicah, ki so tekle z ulico, so sedele lastovke, zmerom več jih je, in na koncu ulice so se žice dvignile čez ulico. »Glej, tudi na njih so lastovke.« je pomislila, »pravi slavolok so nama naredile, res jih je že toliko, da lahko naredijo slavolok, in kako cvrkutajo, slišim jih, sem s toplega morja jih slišim, tudi tiste slišim, ki so omagale, cvrkutajo na dnu morja, zjutraj še niso bile tako glasne, spomnila sem se, Tinu sem hotela pokazati fotografijo, a zdaj med vožnjo je ne bi mogel pogledati, pozneje bo.«

Obvozila sta naselje in se vrnila v stari del mesta. Potem je Tin nenadoma rekel:

»Lačen sem... Že vem...«

Pritisnil je na plin in avto je pohitel po dolgi ulici. Kmalu je bilo središče mesta za njima. Hiše se niso več tiščale druga k drugi, stale so ob cesti kot redki, beli zobje, tovarniški dim si je na njih preparal trebuh, da se je razlil v rdeče.

Najprej je pomislila, da bo zunaj mesta zavil proti smučarskemu domu. »Proti opoldnevu sem se zmerom rada peljala navzgor.« Ko pa je pognal avto mimo križišča proti Poljanam, je vedela, da misli do Rimske kleti, saj sta šla že večkrat do nje.

Po štirih minutah vožnje sta zavila na dvorišče debelo zidane hiše, ki je preživela že nekaj stoletij, medtem ko so ji podolgovati prizidek prislonili kasneje. V bližini krčme so nakopali nekaj starin iz rimskih časov. Že davni prednik krčmarja je bil podjeten človek in je svojo krčmo oklical za Rimsko klet. Pred krčmo je postavil rimski sarkofag s črnimi brazdami stoletij, ljudje so pozabljali na pravi pomen izkopanine, radi so sedali na krsto nekdanjega patricija.

Na dvorišču je čakalo nekaj avtomobilov. Tin je zapeljal v jato, na mestu se mu je pod nogo še enkrat razdivjal plin, nato je ugasnil motor in se nasmehnil: »Konji pohlevno čakajo na svoje gospodarje, ki se službeno potijo v Rimski kleti...«

V veži ju je sprejel krčmar, velik, močan in z dolgo, košato brado iz rimskih časov. »Vse je že kazalo, da bo danes dež,« je rekel krčmar in se jima trpko vljudno nasmehnil ter jima hotel z dolgo roko odpreti vrata. Vendar ga je Tin prehitel, butnil s čevljem v vrata, pred njima se je odprla vsa krčma. Ob največji mizi so sedeli veljaki iz mesta, precej jih je prepoznal. »Z enim samim pogledom jih lahko odneseš tja, kjer sem jih srečaval.« Utihnili so, ko so ju zagledali. »Če bi bil Janez doma, bi zdajle sedel v njihovi družbi,« je pomislila. V kotu so bile prazne še vse mize, bil je delavnik, toda Tin je obstal pri mizi, ki je bila tik velike mize, za katero so sedeli možje iz mesta. Odmaknil je stol in sedel tako, da je imel veliko mizo

pred sabo. Prisedla je, morala se je narahlo ozreti, da jih je videla, desno uho se ji je dotikalo njihove mize; še so molčali.

»Marija,« jo je Tin poklical glasno.

Pogledala ga je. Smehljal se ji je, tistega dne se ji še ni tako nasmehnil, ko da je začutila v sebi toploto češnje, njeno čakanje, rdečico njenih sadov, vsak dan jih bo razsekavalo sonce, bila je zmedeno plaha, ko sta vstopila; za trenutek ji je bilo, ko da hodi naga po glavi in se z nogami dotika oblakov. »Danes me povsem natanko vidijo, kako se dotikam z nogami oblakov, do zdaj so samo šušljali o tem, v trenutku so me golo napičili na svoje oči in misli, zdaj se morajo samo še zbrati.«

Približal se jima je krčmar, v zadregi si je gladil brado, ko da pogleduje k veliki mizi.

»S čim lahko postrežem,« je zašepetal.

»Lačna sva!« je rekel Tin na ves glas. »Kaj imate?«

»Imamo... imamo...«

»Prinesite pečeno kokoš..., veliko...«

Krčmar si je stisnil brado in se obotavljal.

»Kaj je? So že gospodje pojedli vse kokoši?«

Krčmar si je s prstom pletel brado in jo spet razpletal.

»Hočeva kokoš, slišite...«

Ko da se je zdaj krčmar predramil, spustil je brado in zamomljal: »Tako... tako... Imamo kokoš... Malo potrpite, prosim...« Nato je odtacal v kuhinjo, na vratih se je globoko sklonil.

Možje pri veliki mizi so spet spregovorili, tu in tam stavek... »Po njihovih neizgovorjenih besedah se zdaj opotekava midva,« je pomislila, »čutijo zadovoljstvo, da jih doma čakajo žene, čutijo se varne, poznam njihove žene, dober dan, gospa, z bogom, gospa, ta ženska, kam je zašla, si govorijo. Iščejo me v svojih predstavah, po dobrem kosilu so misli lene, predstavam se solzijo popki; kdaj pa kdaj se je pozdravila z njimi, ko so z Janezom odhajali na lov ali so se vračali z lova, v lovskih oblekah, z lovskimi klobuki, z obešenimi zajci, ki so se jim svetile velike odprte oči. Kako so bili smešni,« se je spomnila, »trebuhu so jim rasli, noge pa so imeli zmerom tanjše, kadili so cigare in v žepih suknjiča so skrivali stekleničke z žganjem, drug drugega so gostili, smeh je skakljal okrog njih v nizkih, zavaljenih pseh, vsakokrat se je spomnila na sliko, ki jo je nekoč videla v grajskem muzeju, graščak je prirejal lov na lisico, megleno jutro, poje lovski rog...«

Slišala je, kako so se zasmejali, ko da so se jim grla spet odprla, staro vino prežre vsako klet.

»Debel trebuh se debelo smeje,« je rekel Tin glasno.

Velika miza je v trenutku utihnila, oči mož so se lovile po mizi, nato je spregovoril mož s preklanim nosom, nista ga razumela, možje so se zasmejali še glasneje.

»Debeli trebuhu so večni,« je rekel Tin še glasneje.

Možje pri veliki mizi so znova obmolknili, oči so jim ušle z miz in se kot lisice in psi lovile po stenah krčme, mož z lepo meniško plešo in močnimi obrvmi se je napol obrnil k njima. »Dobro me pozna,« je pomislil Tin, »prihajal sem k njemu na urad, da bi našli sled za materjo, ki je zginila med vojsko, imel sem pričo, da so jo ustrelili kot talko, a me je zmerom odpravljaj; ta priča je premalo, ni zanesljiva. Danes se vsi trkajo na prsi, da jim je kdo padel kot talec, meni pa niso verjeli, da iščem mater le zato, da bi jo vprašal: 'Mati, kakšen šal je pozimi najboljši?' Potem sem sam iskal dalje, šel sem nekajkrat v kraj, kjer so jo po pripovedovanju priče ustrelili, ves dan sem preležal na tistem kraju v travi, grizel sem jo z zobmi, spraševal sem ljudi, bila je taka in taka, sem jim govoril, zmerom je nosila ruto, poleti sivo za na polje, na večer ji je dišala po rži, a v nedeljo črno za v cerkev, bila je mehka od molitve, pa so ljudje povedali, da so jo Nemci ustrelili kar tako, prišla je mimo po cesti, šla je po mleko k sosedi in so jo ustrelili. In spet sem se vrnil na urad, še je sedel v njem mož s plešo meniha, večkrat sem prišel, govoril mi je, da še raziskujejo, a da mi ne more povedati še nič natančnega.« Videl je, ko da jima je hotel nekaj reči, a ga je sosed dregnil s komolcem in se je spet obrnil v mizo.

Na vratih se je prikazal krčmar, nosil je prtičke in krožnike, za njim je stopala debelušna kuharica in je na večjem krožniku nosila kokoš; zadišalo je po pečenju.

Rekel ji je: »Razreži...«

Prijela je za vilice in nož in iskala mesto, kjer bi najlaže zarezala v dišeče meso. A so se ji roke tresle, kokoš pa je rasla. Tin se ji je nasmehnil in rekel spodbudno: »Marija, ne pusti se jim. Reži!«

To ji je dalo novo moč, roke so spet začutile vilice in nož. »Kaj mi je prišlo,« je pomislila, »občudujem Tina, tako lepo ravna s pečeno kokošjo, reče miza in je miza, reče oblak in je oblak, kadar se nasmehne, se nasmehne, kadar me pokliče, me pokliče, jaz pa še zmerom ne morem živeti že danes, šele jutri, pojutrišnjem se bojo spominjali današnjega dne, govorili bojo o vseh njegovih podrobnostih, tudi o tem, kako sem zdajle zarezala v kokoš, in vsaka podrobnost dneva bo dobila po tisoč ust, oči in rok, in bom jutri, pojutrišnjem srečna.

Nasmehnila se je, ko je zagledala pred sabo razrezano kokoš, ko da je prerezala na dvojce vsakega moža posebej, ki sedi pri veliki mizi.

»Ej, to je prava Tinova domislica,« si je rekla, »in zdaj se kadi iz njih, dišeči dim se dviga iznad mize proti stropu in se tam spreminja v njihove okrogle obraze, brez oči, brez ust, brez besed, le misli se jim krivenčijo v laseh in jim padajo pod dolge suknjiče.«

Gledala ga je, kako je jedel z velikim tekom, otrok, ki je pritekkel z dopoldanskega potepanja, jedla je, a ni pojedla nič več kot navadno. Zazdelo se ji je, da Tin preveč na široko odpira usta in da vse preglasno jé, a se je že po nekaj grižljajih navadila na to, sama sebi se je čudila, da se je na vsako njegovo lastnost tako hitro privadila, počutila se je bolno, kadar jo je bilo strah njegove navade; navadila se je tudi na to, da ni bil lepotec, vrat je imel predolg, suh, v lica je bil venomer bleđ, ustnice so se mu barvale motno rdeče, le ob dežju so bile prstene, pod nosom in ob ušesih mu je rasla puhasta brada, videti je bilo, da se je le redko bril, čeprav je bil že pri vojaki; pred pol leta je prišel domov, služil je le nekaj mesecev, pravil ji je, da so ga zdravniki spustili domov, želodec da ima čisto pokvarjen, vsak dan jim je pojedel po eno puško, zadnji mesec pa celo po dve ali tri na dan, zbalii so se, da bi v najkrajšem času pojedel puške celemu garnizonu, ji je govoril in se smehljaj: »V kateri vojski lahko služi tak vojak?«

Tin je še dolgo potem, ko je bila kokoš obrana, cmokal in si brisal prste v prticek ter se ji smehljaj čez mizo. Zleknil se je na stol, levico si je zasadil za pas, sprožil noge od sebe in počasi pil.

»Zdaj sem minister za gospodarstvo...«

Možje pri veliki mizi so ga pogledali.

Ko je prišel krčmar, je rekel:

»Veste, ta kokoš, ki sva jo pravkar pojedla, bo še dolgo skakljala po svetu in pobirala črve.«

Krčmar se je prijel za brado in ga debelo pogledal.

Tin je potegnil iz zadnjega žepa v hlačah pettisočak in plačal. Nato je skrčil noge in se pripravil, da bo vstal.

»Gor greva v sobo,« je rekel.

Možje pri mizi so prisluhnili, čutila je, kako se ji na rokah in nogah topijo nohti.

Krčmar je spustil brado.

»To je gosposka navada..., tako po obedu,« je rekel Tin. »Pa saj veste...«

»Nobena..., nobena soba ni prazna,« je rekel krčmar, brada mu je pobleđela.

Tin je vstal in dejal: »Ne bojte se... Spraznila jo bova...«

Prijel jo je pod roko in jo odpeljal mimo krčmarja in mimo velike mize do stopnic, ki so vodile v zgornje prostore. Z obema rokama se mu je obesila na roko, ki jo je držal v žepu. čutila je, da ima premalo moči, da bi lahko prišla do vrha stopnišča, bilo ji je, ko da so vstali od velike mize, si sezuli čevlje in v nogavicah stopicajo za njima in glave nosijo pod pazduho, Tin pa je stopal čvrsto, stopnice so se mu upogibale globoko v klet.

Šla sta po dolgem hodniku, na njegovi levi so bila okna na dvo-rišče in v sadovnjak, na desno pa so se zvrstile sobe za goste. Obstala sta sredi hodnika, ko da se odločata, kam naj se obrneta. V tem so se odprla vrata predzadnje sobe. Na hodnik je najprej stopila ženska močne postave, a z drobno, ljubko črno glavo, administratorka je na mestni davčni upravi, za njo se je prikazal še moški, popravljaj si je klobuk na čelo, lovil je svojo roko. Prepoznala ga je, bil je šef mestne davčne uprave, ob nedeljah je hodil na sprehod z ženo in dvema otrokoma mimo njihove hiše, srečevala ga je v trgovinah, zmerom je nakupoval z veliko mrežo. Že sta prišla mimo, Tin se jima do zadnjega ni umaknil, imela je občutek, ko da oba vlečeta svoje oči za sabo. Torej nimata jutrišnjega dne pred sabo, kot ga imam jaz, »je pomislila,« a že sta se pogreznila v stopnišče.

Tin pa je stal na vratih v predzadnjo sobo; ko je prišla za njim, je rekel: »Imava prazno sobo in še toplo posteljo...«

Zaprl je vrata, a jih ni zaklenil, čeprav je tičal ključ v vratih.

»Midva se ne zaklepava,« je rekel, slekel si je suknjič in ga vrgel čez stol. Nato si je sezul čevlje, z boso nogo jih je brenil v kot. Ker je še stala sredi sobe, je stopil k njej in jo začel slačiti.

»Se ti mudi?« je vprašala tiho.

»Kaj si pozabila? Danes morava še do Tihega oceana...«

Čeprav je bila vajena njegovih nenavadnih besed, njegovih čudnih misli, se je v tem njegovem odgovoru začela izgublјati, ko da ji nekdo spodnaša tla pod nogami; ni bilo prvič, spomnila se je, kako ji je nekoč dejal, da z lahkoto spregovori vsako besedo, sam da ne ve, kje jih jemlje, a da jih je vse premislil, ko je spal v praproti, ko da se mu zmerom zdi, da jih je nekdo pred njim že izgovoril in da jih bo šele drugi za njim slišal, ko da le tako čuti, da živi, da se le z njimi lahko upira tistemu, kar ga dela nesrečnega, kar sovraži in kar ima rad, da so druge besede lažne in preveč spodobne in oguljene.

Ko je obstala pred njim v kombineži, jo je objel in ji poljubljal ramena in vrat. Nato je z dolgimi prsti prijel za kombinežo in ji jo je počasi vlekel s telesa, za sabo pa je puščal tanko ognjeno črto. A ko da se je nenadoma domislil, jo je spet spustil.

»Opoldne nisi lepa gola,« je rekel.

Legla sta v posteljo. S svojima telesoma sta zakrila telesi, ki sta že ležali na rjuhah. »Čutim, spremenila sta se pod nama v frfotajoči dih svetlobe,« jo je spreletelo, »in tako se bova spremenila tudi midva, ko bosta legli na naju drugi telesi, v vsakem srečanju je slovo, a ni v vsakem slovesu srečanja.«

Poznala ga je že, ni znal ljubiti ženske. Grebel je naokrog z rokami kot otrok, ki išče dojko, kot zdravnik stažist, ki še ne pozna natanko telesa, zmerom naredi kaj narobe, roka drsi ravno po hrbtu, a na ramenih se zaobli v mačjo dlan. Rekla si je: »Niso to njegova mlada leta, zmerom bo tak, tudi še jutri in pojutrišnjem!« A prav to jo je na njem privlačevalo, njeno telo si je zaželelo zmote in razigranosti, moževo telo je bilo samo še navada, njegove roke so delale natančno in premišljeno, bile so iz dni, ko sta se spoznala, nezmotljivo je na njej našel cilj, svoje zadovoljstvo, vnaprej določeni dnevi v tednu, ob sredah in sobotah, in ob praznikih dvakrat. Tinovo telo pa se je trgalo ob njej v neobdelanosti in raztrganosti, ko da so ga ptice nanosile od vseh vetrov, a se tega ni zavedal, mislil je o sebi najboljše, vedela je, a tudi to ji je bilo všeč; ko sta šla prvič v posteljo, jo je imelo, da bi mu naučila roke, mu razpela telo, a se je še tistikrat temu za vselej uprl. »To ne bi bil več on,« je dejala, »nekega dne bi se spet spremenil v moža z navadami, naj ostane on.« Čeprav je spoznala, da je ne bo imel nikoli tako rad, kot si je želela, če je to sploh mogoče, si je rekla. »Nebo je od vseh strani najvišje.«

S poljubom ji je drsel po dolgi roki do ramena, obrnila je oči, na posteljni omarici je stala njena torbica. »Seveda, slika je v njej,« je pomislila, »bilo mi je sedemnajst let in sem še zmerom imela kitki.« Pogledala je v strop, njegovo telo je bilo lahko, s stropa se je smehljala sama sebi, kitki sta ji bingljali na levo in na desno, skozi okno je po stropu lezla k njenemu obrazu tanka sončna lisa. »Glej, prižgati mi hoče kitki,« je začutila, »kitki pa poskakujeta na levo in na desno, mehko kot sivi miški.« Zamizala je, miški sta švignili v eno, začutila je njun dolgi, topli sunek, zdaj potem mu bom čisto zares pokazala fotografijo.

Potem sta ležala drug ob drugem in molčala, lovila sta se z očmi po praznih, toplih stenah.

Čez nekaj časa je rekel:

»Danes bi še rad srečal Kristinico...«

In nato je vstal in se oblekel. Pogledala je za njim, Kristinica je bila njegovo dekle, vedela je zanjo, a je ni poznala. »Ne morem mu pokazati svoje slike,« je pomislila.

Ko sta prišla navzdol po stopnicah, je bila velika miza že prazna, pospravljena, vsak stol na svojem mestu, prti počiščeni, pepelniki izpraznjeni. Pri njuni mizi je sedel miličnik in pil pivo. Pravkar je odložil kozarec, bela pena se mu je nabrala okrog ust, ko da se je tisto jutro namilil, a se nato pozabil obrisati, obrisal si je usta z dlanjo in ju pogledal.

»Žejna sem,« je rekla.

»Sedi,« ji je dejal, sam pa odšel k točilni mizi. Sedla je k velikemu oknu, ki se je odpiralo na cesto, kdaj pa kdaj je pogledala miličnika. Ta je molčal in se delal, ko da ga zanima samo mrzlo pivo, pomislila je: »Pravkar je prišel naravnost iz Afrike, kjer je aretiral ženo nekega poglavarja, ker je umorila njegovo najljubšo zasebno bolho.«

Tin se je vrnil k mizi z velikima kozarcema, šel je mimo miličnika, ali ni ob njem celo za hip postal, se ji je videlo, nato je en kozarec ponudil njej, drugega pa je obdržal v roki, stal je in se skozi okno zagledal na cesto, okenske šipe so bile razpete v prozoren molk. Trenutek nato je naglo odstavil še svoj kozarec na mizo in se pognal v vežo. Dvignila se je, hotela ga je poklicati, a je spet sedla. »Ni šel daleč,« si je rekla.

Obstal je na pragu krčme in pogledal za dekletom, ki se je naglo oddaljevalo po cesti; krilo ji je poskakovalo nekaj korakov za njo. »Ona je,« je pomislil, »iz šole gre, knjige ji gledajo iz torbe.« Stopil je k avtu in sedel vanj, ni mu hotel precej vžgati. Obračal je ključ in gledal za dekletom, ki je bilo že daleč. »Kako hitro hodi,« si je rekel, »zmerom hodi tako hitro.« Avto je naposled vžgal, zapeljal je na cesto.

Ko jo je dohiteval, je mislil nanjo; gimnazijka je, spoznala sta se na dijaškem plesu v telovadnici. »Ne vem, če bom imela kdaj koga rada,« mu je govorila in se smehljala, v licu se ji je rada naredila drobna jamica iz lešnikov, pa sem ji rekel: »Kaj če bi se tista grda svetilka na stropu spremenila v fanta in bi bil to jaz, bi me potem imela rada?« Še glasneje se je zasmejala in mi je odgovorila: »V tem primeru bi te najbrž imela rada.«

»Približal se ji je, ni se ozrla, hodila je lahkotno, ko da ji telo še ni našlo teže, in že je spoznaval, da ne gre ona, oči so jo čutile, pa so jo videle, prehitel jo je in ustavil ob desnem robu ceste. Naglo se je ozrla, ni bila ona.

Počakal je, da je prišla do avta, potem je odprl vrata in rekel: »Danes vozim domov gimnazijke...«

»Res?« je vprašala, glas je bil višji od nje. »Toda nimam več daleč...«

»Vozim domov tudi take, ki nimajo daleč.«

Prisedla je, odpeljal je dalje. Vozil je počasi. Natanko jo je videl, ne da bi jo gledal. Ni se motil, bila ji je podobna. V lase si je prav tako pripenjala pentljo, danes je nosila črno. Večkrat jo je spremljal domov, hodila sta peš po bližnjicah. »Nikoli se ne peljem z avtobusom,« mu je rekla, »prehitro bi bila doma.« Pustila mu je, da jo je držal za roko in jo je poljubil, prej pa je vsakokrat pogledala na vse strani, če ju kdo ne gleda. »Komaj že čakam vigred,« je rekla. »zimo presanjam kot medvedi na vrhu belega drevesa, šepčem z njimi in štejem, sonce je že spet bliže, še za en dan je bliže, še za en popoldan je bliže, in čisto nazadnje mi pade medvedja šapa v naročje.«

»Kristinca...«

»Kristinca je moja sošolka... Ostala je še v šoli, vadijo za igro.«

Govorila mu je, kako rada igra, na pamet se je naučila tudi vloge, ki jih ni nikoli igrala, in potem sta se sporekla. »V igri doživljanj čudovit svet,« je trdila, »svet, ki mu naš nikoli ne bo enak.« »Igra je lažniv, samozadovoljen in leniv svet,« sem ji odgovarjal, »nikoli se ne odpre za resnično dejanje, igra rodi samo novo igro, le če pobereš na cesti kamen in ga vržeš v zadnjico zamorskemu kralju, je nekaj, če odtrgaš nos svojemu sosedu in ga obesiš v kurji hlev, je nekaj, in če se primeš za peto in se ti spremeni v cvet, je nekaj.« Glasno se je smejala, dolgo se je smejala, jaz pa sem jo tisti dan lahko poljubil na usta, se je spominjal, ne da bi prej pogledala na vse strani.

»Večkrat sem te videla s Kristincem,« je rekla.

»Tu nekje mora biti doma,« se je skušal domisliti, »ta njena sošolka.« Vozil je še počasneje. »Ko sem šel po obedu z Marijo v sobo, se mi je spreminjala v Kristinco,« je spoznaval, »naj sem se je dotaknil kakor koli, preganjal sem jo, a se mi je spet vračala, in naj se je vračala, Kristinca pa je hitela iz šole, z Marijo greva samo skupaj na pot, ona na svojo, jaz na svojo, odločila sva se že v prvem snegu ugledna meščanka in smrkavi huligan, he, ja, a vsak zase ne moreva zlesti na mestne strehe, samo če bova stopila nanje skupaj, bo najin današnji dan našel svoj smisel, svojo uresničitvev in bojo ljudje začutili pod nogami opeke, ki bojo padle s streh, ko se jih bova dotaknila, doma jih bojo zgečkale v postelji, ko bojo sedli na stranišče, ohe, bojo v krožniku za juho, pomladni veter jih jim bo nosil v oči, lastovke si bojo iz njih spletle gnezdo.« Natanko je vedel, da bo tako, ko da je že tako, njeno telo je bilo prehojeno, čutil je to, kjer koli se ga je dotaknil, nobene volje in ne želje ni imel, da bi ga ji zase povrnil v svojo prvotnost, in žensko telo je edino, na čemer samo enkrat rase trava.

»Prosim, če ustaviš...«

»Ustavim... Na koncu se avto zmerom ustavi.«

Prijela je torbo in si popravila krilo, ki ji je bilo ob premiku zlezlo nad koleno. »Nisem odkril Kristincinega telesa,« je pomislil, »nekaj ostane zmerom neodkrito.«

Stala je pred avtom in rekla: »Hvala...«

»Reci Kristinci, da sem jo danes peljal...«

V nasmehu je prikimala, nato je zaprla vrata. Zapeljal je na stransko cesto in obrnil.

Ko je zaslišala, da je pred krčmo prižgal avto, se je sklonila k oknu, videla ga je, kako se je odpeljal. »Kristinca je šla mimo,« je pomislila. Pustila je kozarec na mizi, komaj da je naredila nekaj požirkov, in odšla iz krčme. Miličnik je pogledal za njo, pene v kozarcu pred njim se plahnele, v kotu veže je stal krčmar, brada se mu je svetila.

Krenila je peš v mesto, želela si je, da bi s pokončnimi koraki premagala svojo jezo, ni se bala, da se ne bi vrnil, a jo je jezilo, da jo je pustil samo miličniku. Bil je podoben prvemu, ki ga je srečala, in ko da je potem srečavala zmerom le enega samega; videla je pred sabo svoje življenje: Tin bi zmerom odhajal in bi se vse redkeje spet vračal, dokler nekega dne ne bi prišel več. »V petintridesetem letu, kako naj začnem vse znova,« si je govorila, »in starala bi se ob njem, ko bi rasel v moža, zmerom je bil z njo neusmiljeno iskren,« »Nisi taka, da bi ti pisal pesmi,« ji je rekel in še z očesom ni trenil. Trepetala je pred njegovo iskrenostjo, hkrati pa si je brezumno želela, da bi ostal z njo iskren; nenadoma je bila praznina daleč pred njo in daleč za njo, pričakovanja so bila mrtva, le njeni koraki, ki jih je slišala v cesti, so še bili resnični, edini zvok življenja; znenada pa je daleč v praznini, ki je bila za njo, našla spomin, deset let ji je bilo, ko je šla peš v mesto k očetovi sorodnici, da bi tam ostala za zmerom. Nasproti ji je prikorakal miličnik s penami piva okrog ust. Prva se je odtrgala od Levakovega, oče se ni dosti zmenil za njen odhod, morebiti je bil celo vesel, da je odšla že tako mlada; dalj bi ostala, težje bi odšla, to je vedel, čutil, to mi je hotel prihraniti. »Imel me je rad, čeprav tega ni nikoli pokazal,« je pomislila, »a bil je zakon rodu, da bomo odšli, dekleta, a ne vsi, a potem smo odšli vsi, in odšli smo v mesto. Nisem rada hodila domov, kadar Levaki grejo, grejo in se ne vračajo ali pa sploh ne grejo, in v mestu smo Levaki zbegane ovce, a smo tudi kamen za palače, peč za kruh, obnašamo se, ko da se vsako jutro prebujamo v drugem mestu, samo ob praznikih spregovorimo besedo, a brez nas bi bilo mesto mrtvo, Janez me

je prepoznal in me je obrnil po svoje, vzel mi je poklic in tisti dan sem bila spet samo žena, rojena za moža, rojena iz njegovega rebra, bilo je ob tem času, ko sem šla v mesto, na Poljanah je odzvonilo poldne, spominjam se, le lastovke so bile tisto pomlad bolj zgodnje.«

Pripeljal se je za njo in ustavil, vendar je šla naprej, zapeljal je za njo in spet ustavil. Odprl je vrata. Zdaj je obstala, ni takoj vstopila, a že ni čutila nobene jeze več, vesela je bila poti, ki jo je bila prehodila peš.

Sedla je v avto, molčala sta, motor je komaj slišno tekkel. Nasproti jima je pripeljal avtomobil in švignil mimo.

»Molčiš?« je vprašal.

Čez trenutek je odgovorila:

»Vem. Peljal si Kristinco.«

Pogledal jo je od strani, ostala je mirna in je zrla predse, potem je spet izravnal pogled in v smehu dejal:

»Zmeraj bolj sem prepričan, da je ženska odkrila Ameriko.«

Avto je planil z mesta, da so zaječale pnevmatike. Vozil je vse hitreje, ko da ležijo ceste tudi v širino in v nebo. Bilo ji je vseč, da je vozil naglo, še nikoli ji ni bilo tako vseč, za hip se ji je zazdelo, da se je neslišno odtrgala s sedežem vred iz avta in ga prehitela, zdaj niha pred njim nad cesto, avto se podi za njo, Tin pritiska na plin, a je ne more dohiteti, smejita se tej igri, vse bolj jima je vseč, ovinki se jima sami zravnajo in prijazno priklanjajo. »Hiše ob cesti se razbežijo kot spomladanski dekliški klobučki, komaj se jim približava,« si je rekel. Zadnji ovinek pred mestom, ni se hotel zravnati, ko da ima zadnjico iz prejšnjega stoletja. »Prekleti,« je zaklel Tin, treščila sta v občestni kamen, avto se je zasukal in se prekopicnil, nato pa spet obstal na kolesih, motor je tekkel dalje, komaj slišno se mu je kdaj pa kdaj zakolcalo. Tin se je krčevito oklepel volana, pogledal jo je, z obema rokama se je držala za sedež in globoko dihala, bledica ji je spremenila obraz, mižala je.

»Vidiš, ne bova tako umrla,« je rekel po premolku.

Še je sedela z zaprtimi očmi in mu ni odgovorila.

Stopil je iz avta in si ga ogledal. »Belšak ga ne bo prepoznal več,« je pomislil, »prav zdajle se je nekje na potovanju spomnil nanj in si je rekel, še nekaj let mi ga ne bo treba lakirati«. Videl je, da prihajajo ljudje; nenadoma so se nekje vzeli. »Radi bi si napasli oči na avtu,« se je nasmehnil, pa brž skočil vanj ter odpeljal naprej. V volanu je čutil, da avto narahlo poskakuje, ko da se mu je zabodla drobna igla v srce, ko da je zasmrdelo po zasmojenih gumah. »Do mesta ni več daleč,« si je dejal. Po čelu, ko da se mu plazi debela

muha, pobrisal jo je z roko, a je tedaj na njej zagledal kri. »Zdi se mi, da sem zadel z glavo ob tole škatlo,« si je rekel in spet pogledal Marijo. Počasi, ko da se šele dani, je odpiral oči, a je bil že pozen popoldan.

V mestu je spet zapodil hitreje, avto je zaječal, videl je, kako so se ljudje ustavljali in se ozirali za njima. »Kaj takega lahko vidijo samo še v mestnem kinu za stopetdeset dinarjev,« se je nasmehnil, »kaj takega in indijskega kralja.« Zavil je v stanovanjsko naselje in pognal po ravni ulici, že ves dan niti za trenutek ni pomislil, kam bo peljal naslednjo minuto, samo na plin je pritiskal in obračal volan. »Vendar se zmerom kam pride, tako vozijo glavni junaki v filmih,« je ugotavljal, »vozijo po ateljeju, za njihovimi hrbti pa vrtijo film, ulice drvijo mimo, avtomobili, semaforji, miličniki, ljudje, a nikoli nikamor ne zadenejo, če jim ni to posebej naročeno, skozi vsako križišče izpeljejo brez praske, mestni vrvež se brezbrizno vrti okrog njih.« Šolarji so šli pred njima po cesti, videla jih je, vračali so se od popoldanskega pouka, velik deček je podstavil nogo dekletu, padla je, torba ji je odfrčala daleč na cesto, deklica jo je pobirala; Tin je ustavil tik za njenim hrbtom, deklica je preplašena zbežala s ceste. Ko se ji je zazdelo, da je prizor že nekoč videla, mogoče je bilo davno nekega zgodnjega pomladnega jutra, čutila je, da ne more več povsem odpreti oči.

Zavrnil je pred mestno kavarno, zapeljal je med avtomobile, ki so že stali pred njo, in ugasnil motor. Vendar se mu je zdelo, da motor še teče, še enkrat je obrnil ključ in ga izvlekel. »Motor še teče,« je ponovil, »poskakuje mi visoko v glavi, v ušesih mi šumijo kolesa, osmojene gume mi lezejo zmerom više v nos.« Izstopil je. »Prav zares, Belšak ne bo prepoznal svojega avta,« je spet pomislil, ko da se je nekje prav imenitno preobračal, odprl je vrata na njeni strani. Ni se premaknila s sedeža. Prijel jo je za roko in jo počasi potegnil k sebi. Ko je stopila na noge, se je zamajala, naslonila se mu je na rame. Prijel jo je še za drugo roko in ji pogledal v oči ter se ji nasmehnil.

»Marija, bil je velik dan,« je rekel. »Morski kralj je praznoval svojo tisočletnico.«

Za spoznanje je še bolj odprla oči, a do kraja jih vseeno ni mogla več odpreti. »Trepalnice imam tako težke, misel mi krvavi, vonjam njeno kri,« jo je spreletelo. »a Tin še zmerom govori s svojimi besedami, le to še povsem razločno slišim.«

Odpeljal jo je v kavarno. Visoka in dolga dvorana je bila skoro zasedena. »Zdaj, proti večeru, začenjajo prihajati,« je pomislil, »po

obedu so si privoščili popoldanski počitek ali pa so zdaj opravili tudi že popoldansko službo in si bojo pred večerjo privoščili urico v kavarni.« Sedeli so pri mizah ob steni, od tam imaš najlepši razgled po vseh mizah v mestu, vrata imaš na očeh in nihče ti ne gleda v hrbet, kar je najvažnejše na svetu. Tako so bile mize v sredini dvorane še prazne, izbrati si jih bojo morali tisti, ki nimajo druge izbire. »Kot naročeno,« si je rekel Tin in jo popeljal k mizi v srednji vrsti. Ko da hodi po lastni aprilski senci, se mu je prepustila, da jo je vodil.

Pogledal jo je, ko je sedla. Roke je položila predse na mizo, bile so daljše in bolj bele kot zjutraj, prsti so se ji dotikali drug drugega, ko da se neskončno želijo čutiti, umirjena plahost jim je trepetala na konicah, oči je imela odprte, ko da stoji mrtva za lastovičjim zidom in od tam samo še skozi ozko špranjo gleda po kavarni.

Potem je počasi odprla torbico. »Ko da nekaj išče v njej,« je pomislil, »roka se ji je odtrgana v ramenu premikala nad mizo, morebiti pa mi hoče kaj pokazati, ves dan se je obnašala, ko da mi hoče nekaj pokazati,« se je spomnil. Pogledala ga je z dolgim, upognjenim pogledom, nato pa torbico spet zaprla.

Pri mizi ob steni je sedel moški s postavo odsluženega atleta in z očali univerzitetnega profesorja. »Saj to je Tiskal,« je pomislil Tin, »vsak dan je v kavarni, vsak dan ob istem času, vsak dan ob isti mizi.« Za trenutek ga je obšlo, da bi se preselil k njemu, vsaj enkrat mora človek poskusiti, kako se sedi pri njegovi mizi v kavarni. Toda Tiskal nikoli ne zdrži sam pri svoji mizi, pride in si ogleda kavarno in se vsi v pričakovanju ozirajo k njemu, kam bo prisedel, potem ko je odsedel trenutek pri svoji stalni mizi, kajti da zmerom k nekemu prisede, je zanesljivo.

Naročil je šampanjca. »Najboljšega,« je rekel natararju, ki ga je dvakrat pogledal. »Šampanjec je sicer zelo neumna pijača,« si je rekel, »ker z njim zmerom nekaj praznujemo, a ker že ves dan počenjjava neumnosti, se to ne bo posebej poznalo, neumnosti lahko zalijemo samo z neumnostmi. Vidim, še pri štirih mizah pijejo šampanjec, in morebiti še kje,« je pomislil, »praznujemo vsak dan, vsak večer, ko nehamo mi, začnejo drugi.« Nekatero je poznal samo tako na pogled, srečaval jih je v mestu, v kavarni, za nekatere je vedel tudi imena in njihove poklice, s čimer pa si nikoli ni vedel kaj pomagati. Zadovoljno, brezbrizno sedijo, se pomenkujejo, kadijo cigarete, pijejo kavo, za svoj svet, drugi svet pa je daleč in mestno obzidje je debelo in trdno, čeprav so ga podrli že Turki, v mestni pekarni vsako jutro nezmotljivo zadiši kruh, mesar kolje lepa teleta, mestna godba na pihala pridno vadi, profesor Šoln bo jutri z zanosom predaval dijakom

dobrijske gimnazije, kako se v svetu bojujejo za svobodo, svoje predavanje pa bo začel z bojem borcev med zadnjo vojno, dober profesor ima zmerom dobro izhodišče, igralec Kajner bo v mestnem gledališču igral revolucionarja, prizor, ko umira pod kroglo tiranov, zaigra nepozabno — videl sem ga in mi je bilo dolgčas — predsednik sindikata mestnega odbora bo ljudem spregovoril o poplavljenih in lačnih v svetu, žrtvovanje zanje je naša sveta dolžnost, dopisnik mestnega časnika bo napisal uvodnik, kako se Dobrijčani borijo za mir že s tem, da prebirajo članke, ki obsojajo vojne, popili bojo šampanjec in šli domov.

Natočil ji je in nato še sebi ter ji nazdravil, bilo mu je, ko da mu igralec Kajner drži roko. Z obema rokama je prijela za kozarec, ko da dviga k ustnicam neskončno breme, najprej je ustnice samo omočila, nato pa ga na dušek izpila. »Žejna sem,« je zašepetala, spet ji je natočil.

Videl je, kako se je na vratih prikazal moški z nizkim vratom ter je pogledal po dvorani. Ko je našel Tiskala, je s hitrimi koraki stopil k njemu, se z rokama oprl na stol in mu nekaj govoril na uho. kdaj pa kdaj sta pogledala k njima. »Nekaj mu je prinesel na nos,« je pomislil Tin, »nič čudnega, v mestu postanejo pozorni še na bolj neumne stvari, kot je bila najina današnja vožnja. Zdaj nazadnje si je najbrž ogledal Belšakov avto, ki sva ga pustila pred kavarno, upam, da se njihov raziskovalni nos ne bo prehitro vžgal, vsaj večer naj nama še pustijo, in nekaj še dobijo za nameček,« si je rekel in izpil. Tudi Marija je izpila. »Naročila bova še eno steklenico, to se razume, ena steklenica in ena steklenica sta dve steklenici, so me učili v šoli,« se je nasmehnil, nekega dne bi jim rad povedal, da se niso čisto zastonj mučili z mano.

Moški z nizkim vratom je spet odšel skozi vrata, ko da je stopal po prstih, Tiskal pa se je dvignil in se napotil proti njuni mizi. Marija se je narahlo ozrla, ko je pozdravil. Dobro ga je poznala že po glasu, prihajal je v nepričakovanih trenutkih k možu na dom, zvečer, ko je bil že v pižami, v nedeljo sredi obeda, popeljal ga je v malo sobo in potem sta dolgo šepetala.

»Saj je ta stol še prost?« je vprašal Tiskal.

»Ne, ni,« je rekel Tin. »Sultan Sulejman sedi na njem.«

Tiskal se je zmedeno nasmehnil pa sedel. Rekel je: »Fant, ti si še zmerom tak! Govoriš, ko da je v tvoji glavi najmanj sedem fantov in vsak reče po eno besedo, vsaka je z drugega zeljnika. In nazadnje ne veš, kaj so povedali. Ne razumem te.«

»Jaz pa tiste ne, ki imajo v glavi samo po enega fanta.«

Tiskal je bil močan človek, z uglajenim obrazom, uglajenimi očali, lasmi in rokami, zmerom jih je sklepal, ko da se pripravlja na molitev. Na pogled si ga kaj lahko zamenjal z univerzitetnim profesorjem, ki je prišel v mesto, da bi raziskal sledove Rimljanov.

»Kako je, gospa Belšakova?« je vprašal Tiskal in jo pogledal.

Zaprla je oči in mu ni odgovorila. »Zmerom začne z najdaljšim ovinkom,« je pomislil Tin, »nikoli ne pove s prvo besedo, kar misli, poznam ga, preiskoval je zadevo s časniki.«

»Kaj moža, kaj Janeza ni doma?« je rekel in naredil neveden obraz.

»Je šel v Izrael nakupovat banane,« je rekel Tin, »edino tako ga uženeš,« je pomislil, »pri njih se je začelo z mojimi sedmimi fanti, od takrat jih nosim v glavi, bil sem srečen, ko so se oglasili v meni prvič, prišli so nenadoma, niti najmanj jih nisem pričakoval, a so bili kot olajšanje, od takrat sem govoril glasno, odkrito, zdaj z besedo tretjega, pa z besedo petega, sedmega, zdaj ko ste tu, sem si dejal takrat, lahko pride kar koli.«

»Ej Tin, zbili ti bomo tiste fante iz glave, spet boš govoril kot en sam, kot govorimo mi,« je rekel Tiskal, zadrževal se je, smehljal se je skozi lepa očala, roke je stiskal k molitvi. »morebiti prav kmalu...«

»Tri dni sem preživel v sobi pred njegovo pisarno,« je spreletelo Tina, »bila je prazna, čista, z železnimi križi na oknih, na enem oknu, ki je gledalo na pusto dvorišče, posoda za smeti pod oknom, to je bilo vse, kar sem videl tiste tri dni, klicali so me k njemu, zjutraj navsezgodaj, zvečer, sredi noči, Tiskal je sedel za široko mizo, zmerom je na novo spregovoril, da je že vse odkril in naj samo še sam priznam, tako bo bolje zame, imel me je krivega za vse, kar se je zadnja tri leta zgodilo v mestu, a niso mogli najti krivca, in tretji dan mi je povedal, da sem ukradel avto trgovskega podjetja, se vozil z njim ponoči in ga razbil, natanko sem vedel, da ga je razbil direktorjev sin, a jim tega ni maral povedati, saj so to sami vedeli, le da so našli priložnost, da dejanje naprtijo meni, znamenje na direktorjevem sinu bi zamajalo mesto, na meni pa se sploh ne bi poznalo, zdi se mi, da mi je nazadnje sam Tiskal tako povedal, le da sem se obnašal, ko da tega ne razumem in sem govoril (tistih sedem fantov v meni je bilo takrat že na svojem mestu), »priznam, da sem podminiral Dobrije, jutri točno opoldne bo zletelo mesto v zrak, take eksplozije si ne bo moglo privoščiti vsako mesto, nikoli pa ne bom priznal, da sem ukradel avto,« sem mu govoril, in potem so me poslali v poboljševalnico zaradi časnikov, mene samega.«

Tin je natočil iz nove steklenice. Marija je sedela s priprtimi očmi.

»Vozila sta se malo z avtom po mestu, kaj,« je rekel Tiskal.

»Gospod Belšak je to posebej želel,« je odgovoril Tin.

Ko je Tiskal prisedel, se mu je zazdelo, da ne bo mogel prenašati njegove bližine, zdaj pa se je poigraval z njo, čeprav je v njej čutil, kako Tiskal zateza svojo zanko; zdaj je trdno vedel, da mu ima še nekaj povedati. »Morebiti bo to opravil z besedo,« si je rekel Tin, »morebiti kako drugače.«

»Pa je šlo z avtom vse po sreči?«

»Bolj srečnega avta, kot je Belšakov, sploh ne poznam,« je rekel Tin in naglo vstal. »Zbogom... Pa prisedite še drugič kaj...« Nenedoma se je tako odločil, položil na mizo bankovec, prijel Marijo za roko, odšla sta iz kavarne.

Pred kavarno je odprl avto in jo potisnil na sedež, lasje so ji padli na lica. Ko je prižgal avto, je gledal v vrata kavarne, čakal je, da bo prišel Tiskal za njima. »Najbrž se mu ne mudi, in v kavarni ne mara zbujati pozornosti, temu se je zmerom izogibal, pred meščani je bil zmerom samo vase zaprt, a uglajen profesor za zgodovino starih Rimljanov.

Zapeljal je s parkirišča na ulico, nato v drugo, iz nje v tretjo, tiho je sedela ob njem, in je tako prekrizal del mesta, že so prižgali luči, ko se je od druge strani vrnil do kavarne, vendar je obstal že sto metrov prej v senci hiše. Ugasnil je motor in stopil iz avta. Zunaj se je sklonil k oknu, Marija je nepremično sedela, komaj je še razločil obrise njene postave. Nato je stekel za hišami in se iz nasprotni smeri približal avtomobilom, ki so stali pred kavarno, potuhnil se je. Že od daleč je prepoznal Tiskalov avto, dolg, nov opel. Pogledal je proti kavarni, dva moška sta stala pred vhodom in se pogovarjala. Na drugi strani dvorišča so vajeke brisale tla v dolgem trgovskem paviljonu, v lučeh so se premikale po šipah kot kresničke s prižganimi zadnjicami. Sklonil se je in se približal avtu. Počepnil je in izvlekel iz žepa dolg nož, ozrl se je, nato pa ga je sunkovito zasadil v gume, enkrat, dvakrat, pa se čepe pomikal od enega kolesa k drugemu, iz gum je bušnila sapa kot iz krave, kadar jo napihne in jo veterinar prebode, avto je počasi počenil.

Bilo ji je, da je Tin samo za trenutek stopil iz avta, že se je vrnil. Trudila se je, da bi odprla oči, zaželela si je, da bi jih še enkrat povsem odprla, rada bi videla luči, ki so jih prižgali po mestu, a ko da jo ne ubogajo več, ni mogla dvigniti glave z naslonjača. »Tin mi še kar naprej nekje daleč nataka šampanjec,« si je rekla, »preveč bo

Tin, preveč, kako me ziblje omotica, me je mati kdaj zibala?» Začutila je sunek, avto se je premaknil, zdaj, ko da jo je sunek predramil, ji je za spoznanje bolj odprl oči. »Po mestu se peljeva,« si je rekla, »in glej, res je že večer, kako lepo so prižgali luči, najmanjšo so obesili najvišje, a vseeno so vse enake, povsem so enake.« Najraje je imela mesto ob večerih, čisto drugačno je kot čez dan, večkrat je presenečena obstala pred hišo. »O bog, te pa podnevi sploh nisem videla, je to mogoče,« si je rekla, »in nobene lastovke ne slišim več,« je pomislila, »kaj hodijo s črnimi zvezdami v svoja gnezda.«

»Vozi še po mestu,« je zašepetala, »vozi še dolgo, nocoj tako lepo gorijo luči...«

»Kaj blebečeš! To sploh niso luči,« je rekel in zapeljal na cesto proti Belšakovi hiši. Cesta je bila pusta in prazna, le tu in tam je ob njej ždela hiša, ta del mestnega zemljišča so le redkim dodeljevali za gradnjo, sklonil se je, ko sta se približala hiši. »Nimajo luči, Belšak se še ni vrnil,« je pomislil.

Zavil je pred garažo in ugasnil velike luči, na vratih garaže so se odbile le male luči, dvoje velikih svetlih oči, ko da ju gledajo prажivali in ju ne spustijo dalje. Oba sta se za trenutek zazrla vanje. Nato je Tin šel in odprl vrata garaže, oči so se odmaknile z njimi v temo, pa se spet pokazale na zadnji steni garaže, a zdaj velike, mrežaste oči niso več stražile, zdaj so ju vabile.

Zapeljal je v garažo, oči na zadnji steni so se jima počasi približale. Izstopil je in zaprl v garaži vrata. Potem je tamkaj poiskal loputo za zrak, videl jo je že zjutraj, potegnil je za ročico, loputa se je zaprla, motor, ki ga ni ugasnil, je zdaj topo zabrbral, da se je dušil v ropotu. Spet se je vrnil do vrat garaže in jih zaklenil. Potem je sedel v avto na svoj sedež in zaprl vrata avta.

Obrnil se je k njej, pogledala ga je z dolgim, utrujenim pogledom. Stegnil je roko in se z dlanjo narahlo dotaknil njenega lica, mehko ji je gorelo. Potem mu je roka zdrsnila na njen vrat, na ramena. Nenadoma jo je sunkoma privil k sebi in jo poljubil, zaželel si je, da bi jo poljubljal. Premaknil je ročico, da sta se sedeža upognila in se zravnala. Odpel ji je bluzo, slekel nogavice, slačil jo je počasi, kot otroka, ki ga ne želimo zbuditi. Začutil je, kako se trudi, da bi mu odpela srajco, pomagal ji je. Ugasnil je luči, motor pa je pridušeno tekel dalje.

»Ne bo nama hladno,« je rekel. »Eskimi so zviti.«

»Ugasnil je luči,« se je spomnila, »jaz pa sem mu še mislila pokazati fotografijo, sedemnajst let mi je bilo in še zmerom sem imela kitke, jutri mu jo bom pokazala,« si je rekla, »ali pojutrišnjem.«